

**ОБРАЗИ СВІТЛА, НОЧІ І ТЕМРЯВИ В РЕФОРМАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ
XVI СТОЛІТТЯ**

У статті розглядається проблема формування образів світла, ночі і темряви в суспільстві в реформаційному дискурсі XVI століття. В основному увага приділяється нічним подіям, які увійшли в історію як екстраординарні, та стали свого роду знаками і символами.

Ключові слова: образ світла, образ ночі, образ темряви, суспільство, Реформація, дискурс, XVI століття.

Автори історичних досліджень, як правило, не переймаються проблемами добової диференціації подій, явищ і процесів. В полі зору перебувають лише ті нічні події, які увійшли в історію як надзвичайні, стали свого роду знаками і символами. Найбільш яскравим прикладом «великої історичної події» реформаційної доби можна назвати Варфоломійську ніч [1]. Натомість в цю епоху в нічні часи відбулося багато інших важливих подій, які залишаються на маргінесі наукового інтересу. Крім того, в реформаційну епоху відбувається формування образів релігійних, соціальних і політичних змін через призму категорій світла, темряви, дня і ночі, які значною мірою вплинули на світогляд та історичні уявлення суспільства раннього Модерну.

Ніч і темрява як природні та соціокультурні феномени людського життя почала досліджуватися головним чином у річищі історичної антропології. Прикладом можна назвати дослідження сновидінь Жака Ле Гофа [1, с. 155–193]. У більшості своїй сновидіння – явища нічного часу, які мають певний вплив на денне життя людини. Першу спробу історико-філософського дослідження ночі, як християнської, ментальної і природної складової життя людини середньовічної епохи здійснив болгарський філософ Цочо Бояджієв [3]. Оригінальність постановки проблеми і запропоновані автором підходи відкривають нові перспективи для вивчення історичних аспектів феномену ночі, ставлять чимало нових питань і проблем, які потребують дослідження.

Пропонована стаття – спроба з'ясувати, формування і роль образів світла, ночі і темряви у реформаційному світогляді.

Реформація: ранок і світло нового життя

В художній літературі і публіцистиці можна назвати численні порівняння ранньої Реформації з ранковим часом, початком нової світлої і радісної епохи. Першим яскравий образ пробудження суспільства від сну і ночі створив відомий поет Ганс Сакс. У його вірші «Віттенберзький соловей» Мартин Лютер будить сплячий люд, закликає прокинутись і зустрічати новий день. Поет створює яскравий образ подвигу реформатора, який, подібно Мойсею, виводить народ із темряви минулого у світле майбутнє. За його уявленнями, настає нова епоха християнства, перехід у «Тисячолітнє царство», «царство свободи, гармонії і справедливості» [4, S. 339–343].

Інший поет, Бартоломеус Рингвальд у своєму гімні Реформації віддає хвалу Богу за те, що Його слово принесло народу весну. За його словами, наближується світле, сонячне і радісне літо, світ молодіє на очах, починається оновлення життя [4, S. 316–318].

У цьому контексті досить характерним для відображення такого світлого і радісного сприйняття нового вчення і боротьби за його втілення можна вважати трактат Михаля Штіфеля, написаний ним під враженням Вормського рейхстагу 1521 року [5]. Вибір цього трактату обумовлений тим, що він поєднує в собі поетичну і прозаїчно-публіцистичну форму характеристики сприйняття ранньої Реформації в образах світла і темряви.

Публіцист яскраво передає пафос емоційного піднесення людей, радість і впевненість в повному оновленні життя. Він зображає Лютера як ангела, який разом зі сходом сонця приносить на землю світло Євангелія. Реформатор, його прихильники та послідовники зображаються автором як люди світла, а їхні противники служителі темряви. У такий спосіб автор створює образ розколу суспільства на ворожі табори. Така бінарність на той час була ще мало помітною, натомість згодом вона стане відкритою і знайде свій прояв у глобальних конфліктах, протистоянні і релігійно-конфесійних війнах. Штіфель з посиланнями на Євангеліє від Йоганна наголошує на тому, що для людей настав час вибору між силами темряви минулого і силами світлого майбутнього. За його словами, «кожен, хто неправедно діє, той ненавидить світло і не прийде сюди [до світла Реформації]. Так що справа його буде невтішною. Однак той, хто діє за істиною, той прийде з нею до світла і його справа буде відкритою і відбуватиметься як справа Божа» [5, S. 289]. Він переконаний в тому, що

світла Істини бояться ті, які століттями приховували її від простого народу. Образ такого протистояння він наповнює конкретними подіями боротьби Лютера із папою та його єпископами. При цьому реформатор для нього є справжнім героєм, якого бояться темні сили: «Хто ховається зараз від світла? Лютер? Звичайно, ні. Він вже тричі відповідав своїм ворогам у диспутах в Аугсбурзі, Лейпцизі і Вормсі. Де тепер його вороги? Усі разом вони побиті, посоромлені і нічого не можуть вдіяти проти духу, який так говорить. Усі інші також побиті. Тому ніхто із них не міг його побороти у Вормсі, оскільки вони, як кожани та інші нічні птахи, бояться світла» [5, S. 289].

Найбільш яскравим образом битви світла Євангелія і темряви для автора стає Вормський рейхстаг, на якому Лютер здобув перемогу над наймогутнішими ворогами Реформації, світла і істини, імператором і князями.

Образ боротьби світла і темряви у трактаті набуває просторового виміру. Віттенберг і Ерфурт, де утворились перші осередки Реформації, для Штіфеля є «двома свічками Нового Єрусалиму». Крім того, за його словами, вже можна бачити на обрії багато «чудесних і яскравих вогнів Нового Єрусалиму, в якому усі наші нещастя забудуться і Богом буде дарована радість». Автор намагається переконати читача, що надалі світло перших осередків Реформації розповсюдиться на усі інші землі [5, S. 290].

Метафора світла відіграє ключову роль у визначенні термінів того, коли відбудеться переворот, в результаті якого утвориться Новий Єрусалим, нове суспільство і нова церква. Світло здатне розповсюджуватися миттєво, його сила підкорює темряву. Оскільки Реформація – це ранковий час, за яким прийде день, то усе відбудеться доволі швидко. Автор навіть і не згадує про те, що за днем може настати вечір і ніч. Автор трактату відображає очікування більшості людей тогочасного суспільства, їхню впевненість у тому, що прихід нового, світлого життя відбудеться чудодійним шляхом.

Світло Євангелія не залежить від природного циклу, воно має Божу силу. Такою силою є Слово. Саме воно перемагає темряву незнання, брехні, лживого вчення. Штіфель вірить у те, що поворот до світла, до щасливого майбутнього відбувається за Божим повелінням й тому його ніхто не може зупинити.

Вихід із темряви до світла шляхом звернення до істинного вчення – це шлях до щастя. Щастя дається людині як благодать, як винагорода за звернення до Бога. У прозі і віршах публіцист доводить, що щастя може бути досягнуто чудодійно і миттєво. Думка про можливість близького і несподіваного щастя має глибокі народні коріння. У мріях простолюду, відображених у фольклорі, вона настає казковим шляхом, як несподівана удача.

В такому разі Реформація виступає як велетенський переворот, в результаті якого люди мають повернутися до Бога, а відтак до щастя, світла і неба. Штіфель у патетичній формі намагається передати сутність того, що відбувається, за допомогою удаваного діалогу Бога і людини: «Бог звертається до людини: ти маєш роботи ті справи, які Мені до вподоби. Тому що за це тобі буде дана благодать. Якщо ти не хочеш цього, то підеш до пекла. Оскільки ніяка твоя власна справа не подобається Мені. Людина має на це відповідати: Господь! Мені до вподоби усі Твої справи, і не має для мене інших. Я не хочу нічого іншого і не хочу втратити небо, мені достатньо того, що Ти даєш мені. Понад усього того, чого Ти хочеш, я приймаю із радістю і задоволенням як світло і небо» [5, S. 309]. Діалог у довільній формі передає положення популярного на той час містичного трактату Йоганна Таулера. Відтак світло Євангелія у містичному трактуванні виступає як внутрішнє просвітлення людини, її духовне осяяння. За словами Штіфеля замість «Старого Адама» прийде «Новий Адам».

Образи ранку, світлого дня, неба виступають у поєднанні із народними уявленнями про щастя, відпочинку від тяжкої праці, страху від пекла. Штіфель у своїх віршах використовує парафраз із народної пісні: «Я мушу постійно працювати, поки щастя не впіймаю» [5, S. 293]. Щастя, про яке говорить Штіфель, виступає як священна субота, час благодаті і радості. підтверджує таке уявлення посиленням на заповідь Декалога.

Образність публіцистики Штіфеля будується на народних уявленнях про казковий, чудодійний перехід від несправедливого суспільства, в якому панують зло, темрява, пригноблення, нещастя, папська церква, до царства Світла. Лютер виступає як посланець Божий, який має здійснити те, що передбачено було пророками і апостолами.

Штіфель вважає, що той, хто виступає проти нового вчення чинить свавілля і веде до розколу. Напроти мир та злагода наблизять суспільство до світла [5, S. 299]. Одним із елементів оновлення, на думку автора, є встановлення нових правил життя. Замість беззаконня і свавілля, яке панує у

суспільстві, настане час панування Божого закону. Штіфель дає докладне тлумачення кожної з десяти заповідей, які мають визначати життя людини.

Уявлення про Реформацію як перехід із темряви до світла набуває широкої популярності у художній творчості, яка стає важливим пропагандистським засобом у листівках і малюнках, адресованих широкій публіці. Досить часто зображення виступали в якості ілюстрацій до художніх та публіцистичних творів на дану тематику. Так, під враженням трактату Штіфеля художник Ганс Балдунг Грін створює гравюру на дереві «Лютер під голубом». Голуб у сонячному сянні пролітає, подібно ангелу, над Лютером. Гравюру зверху прикрашає напис: «Мартин Лютер – слуга Христа і справжній знавець християнського вчення» [6, S. 222]. Художник створює міфічний образ Лютера, зображає його як християнського героя, який приносить світло Євангелія на землю.

Одним із розповсюджених сюжетів художніх творів стає виведення християнства із єгипетської темряви за допомогою світла Євангелія. При цьому Лютер у листівках виступає як Мойсей, що звільняє християн. В одній із листівок на цю тему зображено Лютера, який виводить людей із темного підземелля на поверхню до сонця, а сили темряви, папські єпископи, кличуть народ назад. У тексті названі імена головних осіб, які є відповідальними за те, що вони тримають народ у темряві підземелля. На гравюрі їх легко впізнати – це вороги Лютера, відомі папські теологи Фабрі, Емзер, Кохлей, Мурнер, Алвед, Лемп. Вони зображені у вигляді звірів, образами, які використовувались у полеміці того часу [6, S. 222–223].

З часом змінюється тональність публіцистики і настроїв суспільства, настає розчарування у діяльності Лютера і його Реформації. Ганс Сакс, який писав про ранок і початок нового життя, у 1524 році видав декілька гострих сатиричних творів про те, що реформатори забули про простий народ, його проблеми та страждання. Поет пише про те, що зловживання влади, панування лихварів, гноблення простих людей залишаються незмінними. Образ Реформації як початку світлої епохи поступово згасає й поступається місцем тривожним очікуванням.

Нічні кошмари Реформації

Радість від очікувань щасливого і світлого майбутнього з розвитком і поширенням Реформації чим далі тим сильніше затьмарювалась конфліктами, протистоянням, погромами, значна частина яких відбувалась вночі. За умов глибокої церковно-релігійної й соціально-політичної кризи темна пора доби, ніч ставала часом тривоги, неспокою, передчуттів великих і страшних подій.

Однак нічні напади на священників, на їхні будинки, «штурми ікон», погроми монастирів зазвичай інкримінувались владою як злочинні, хуліганські дії, які мали відповідним чином каратися. Однак ніч і темрява в таких випадках ускладнювала розслідування і давала можливість учасникам виступів уникати переслідувань і покарань.

Особливість нічних подій полягала в тому, що вони викликали більш емоційну реакцію у суспільстві, мали широкий розголос внаслідок своєї надзвичайності, зображались у гротесковій формі, супроводжувались домислами, вигадками, фантазіями. Як правило, такі вигадки мали на меті посилити жахливість того, що відбувалось вночі. Нічна темрява приховувала частину того, що відбувалося, й тим самим це давало підстави для вигадок, трактувань, чуток тощо.

Перші виступи проти папської церкви, як правило, відбувались вночі – учасники у такий спосіб намагались уникнути покарання. Влітку 1521 року погроми будинків священників відбулись в Ерфурті; восени того ж року хвиля хуліганських виступів студентів прокотилась у Віттенберзі. Кульмінацією цих подій стала Різдвяна ніч 1521 року. Вперше у парафіяльній церкві Віттенберга була відправлена меса за новим євангелічним зразком. Нову месу з Причастям від двома видами усіх віруючих, розробив і відслужив Андреас Карлштадт. Таке спростування старого католицького богослужіння викликало масові виступи проти папських священників. Внаслідок хуліганських дій лампади в храмі були побиті, натовп хотів викинути усі церковні лаштунки, олтар було розтрощено. Група молодиків «співали як собаки і вили як вовки». Після цього вони пішли у Замкову церкву й усю ніч там стояв гамір і крики [7, S. 388–389].

Доволі типовим для часів Реформації можна назвати напади бюргерів міста Ошатц на будинок місцевого священника Лукаса Ледера. В кінці березня – на початку квітня 1522 року невідомі декілька разів вночі кидали каміннями у вікна його будинку, співали непристойні пісні на його адресу. Однак піймати «злочинців» було досить важко, оскільки не було свідків нічних погромів. ГЕС С. 304 310, Сам Лукас Ледер був впевнений в тому, що це вчинили «мартинівські бюргери» [8, S. 323].

Надалі нічні «штурми ікон» і погроми будинків священників, католицьких храмів стають доволі частими явищами. Подібні акції відбувались також вдень, однак на сучасників вони не

справляли такого враження, як нічні. Часто «штурми» храмів і монастирів влаштовувались стихійно під враженням проповідей священників. Так, під впливом проповідей Томаса Мюнцера бюргери Алльштедта здійснили вночі погром капели у Малербасі.

Велика кількість екзальтованих нічних хуліганських вчинків формувало у суспільстві образ ночі як небезпечного часу, призводило до посилення вартової служби на час заворушень. З наближенням Селянської війни 1524–1525 років тривожне сприйняття дійсності помітно посилюється. Нічне небо стає свого роду книгою для астрологічних прогнозів і передбачень соціальних катаклізмів і переворотів. Характерним стають нічні тривожні сні, які сприймаються як віщі й корелюються з соціальною дійсністю. Альбрехт Дюрер у своєму щоденнику у липні 1525 року записав один із таких снів, який він тлумачив як пророцтво наближення нових страшних і кривавих подій. У нічному кошмарі вони розростаються до вселенських масштабів, до загибелі світу: «У 1525 році після Трійці між середою і четвергом я бачив у сні, як полилося з неба велика кількість води. Перший потік торкнувся землі у чотирьох милях від мене з такою страшною силою і надзвичайним шумом і розплескався і затопив усю землю. Побачивши це, я настільки перелякався, що прокинувся від цього раніше, ніж хлинув цей потік. І перший потік був настільки сильним, що частина його впала подалі, а частина – ближче. Вода летіла з такої висоти, що здавалось, вона тече повільно. Однак, як тільки переший потік досяг землі і вода стала наближатися до мене, вона стала падати з такою швидкістю, вітром і бурлінням, що я сильно злякався, я затремтів усім тілом і довго не міг заспокоїтися. І коли я вранці встав, я намалював усе це наверху. Боже, поверни усе на краще» [9, лист № 563].

Подолання нічних страхів

Середньовічне християнство сформуvalo своє ставлення до ночі і відповідно систему захисту від небезпек, які можуть бути у цю пору. Люди вночі могли спати спокійно – церква виступала нічним стражем. У храмах і монастирях відправлялися спеціальні нічні служби і меси. Найбільш поширеною була практика вігілій – спеціальних нічних богослужінь. Церковні вігілії своїми витоками мають давньоримську військову систему нічної варті. За часів пізнього Середньовіччя вігілії набули широкої популярності й відправлялися не лише напередодні великих церковних свят, а й на замовлення віруючих як поминальні богослужіння. Напередодні Реформації кількість таких нічних мес збільшилася настільки, що вони відбувалися цілодобово. Вігілії, таким чином, поряд із індульгенціями стають одним із важливих елементів прощення гріхів.

Утворення і діяльність численних релігійних братств, головним завданням яких було турбота про спасіння душ померлих, сприяла збільшенню кількості вігілій. Нічне богослужіння свідчило про роль церкви як вартового, який бореться за спасіння у той час, коли більшість людей відпочиває.

Реформація закладає основи модерного ставлення до ночі як до природного і соціокультурного феномену. Віра у те, що настає світла епоха, передбачала також створення нової системи захисту від небезпек ночі і темряви. Реформатори спростували дієвість середньовічних зовнішніх, магічних обрядів для досягнення спасіння і поставила на перший план віру як єдиний надійний захист. У цьому контексті, поряд із боротьбою проти індульгенцій, реформатори розгорнули кампанію за відміну вігілій. При цьому підкреслювалось, що церква зловживає ними і служить їх заради грошей.

У «Новому статуті міста Віттенберга», прийнятому у січні 1522 року, міська громада відмінила нічні богослужіння, й у першу чергу вігілії [10, S. A1]. Надалі це положення увійде в реформаторські документи і статuti. Реформація у такий спосіб позбавляла ніч сакральності й розглядала цю пору доби як час сну і відпочинку.

Прагнення реформаторів чітко визначити функції дня і ночі в житті людини вплинули на реформи у сфері моральності і поведінки людини. Наведення порядку відповідно до християнських норм передбачали примусові дії щодо людей з девіантною поведінкою. У цьому контексті нічний час вважався як час розпустити і порушень норм бюргерської побожності і чемності [11, S. 333–334].

За часів Середньовіччя сформувалася своєрідна «культура ночі», яка поряд із церковними службами, нічними богослужіннями, всенощними була часом активного життя соціального маргінесу. Реформатори поставилися до ночі як до часу розпустити і гультьяства. Для багатьох

соціальних категорій, азартних гравців, крадіїв, проституток, волоцюг, гультяїв ніч була часом їхнього активного життя. Більшість розважальних закладів, домів розпусти, борделів, таверн, різного роду притулків функціонували вночі й, звичайно, часто дошкуляли або драгували чемних бюргерів. Реформація з самого початку розгорнула масштабну боротьбу за ліквідацію таких закладів і нічних розваг. Цілком зрозуміло, у програмних творах реформаторів і статутах не йшлося про лише про нічний час – ці явища визначались як такі, що не є цілком залежними від нічного часу. Вже в перших реформаційних статутах встановлювалась сувора заборона розважальних закладів. Зокрема, у першому реформаційному статуті, прийнятому міською радою Віттенберга у січні 1522 року зазначалось: «Також відтепер розпусникам не місце серед нас. Вони повинні взяти шлюб. А тих, хто відмовиться від цього, треба вигнати з міста, навіть, якщо вони живуть у своїх будинках. Якщо ж вони знімають кут, треба насамперед карати господарів, які їх терплять, а найрозпусніших постояльців виганяти з міста» [10, S. VJ].

Введення суворої соціальної дисципліни в нічний час було викликано також суто виробничими причинами. Ремісничі цехи докладали зусиль для того, щоб примусити підмайстрів дотримуватися розпорядку й не гуляти вночі. Цехи керувались суто прагматичними міркуваннями – не допустити запізнь підмайстрів на роботу, забезпечити відпочинок для якісного виконання роботи впродовж дня. Ще одним мотивом таких заборон і обмежень – не допустити хуліганських дій, бійок тощо, до яких схильні були молоді підмайстри.

Реформація ліквідувала численні релігійні свята й утвердила чітку систему вихідних днів і робочого часу і відпочинку. Час відпочинку скорочувався й зводився до одного дня на тиждень. В такому разі ніч залишалась як головний час для відновлення сил для роботи.

У програмах і пропозиціях реформаторів субота виглядала далекою від тих наївних народних уявлень про час відпочинку, блаженства. Недосконалість існуючої системи реформатори вбачали у відсутності порядку, суворої соціальної дисципліни. Головний шлях економічного благополуччя і досягнення достатку, на їхнє переконання, має полягати у повсякденній і наполегливій праці кожного члена громади. Субота в такому випадку ставала днем відпочинку, святим днем, присвяченим Богу. Однак і інші дні – це дні присвячені Богу, і людина працює, таким чином, в ім'я Господа. За словами відомого реформатора Андреаса Карлштадта, «виконати цей обов'язок і бути слухняним заважають святі дні, які священники заснували в місті, а покірність людини обтяжена спокусами і пороками, пияцтвом балаканиною, злодійством, розбоєм і іншим злом, описати яке не вистачить слів» [11, S.56].

Реформація, таким чином намагалась десакралізувати ніч і відвести їй суто природну функцію – час відпочинку. Нічний час піддавався регламентації соціального життя – право на нічну активність мали лише ті, кому це було передбачено службовими функціями, нічні вартові, наприклад. Людина може не боятися ночі і темряви, якщо вона має сильну віру. Головна теза Лютера про спасіння вірою мала забезпечити не лише денний, а й нічний спокій людини. Якщо людина лягає спати з вірою, з вечернею молитвою, то її нічним вартовим є Бог і їй не треба сподіватися на ченців або священників [13, S. 40]. Введення Лютера у нову релігійну догматику ставлення до ночі як до часу сну та відпочинку поклато початок тривалого процесу десакралізації цієї пори доби.

Таким чином, Реформація викликала у суспільстві різні, часто протилежні і суперечливі, настрої, сподівання і очікування. З одного боку створюється образ оновлення світу, утвердження початку світлої епохи, завершення «египетської тьми», в якій перебувала церква. Такий образ значною мірою створювали поетично налаштовані публіцисти, письменники, поети і проповідники. Світло Євангелія – сильніше за денне світло, оскільки воно несе в собі Істину. Пізніше цю тезу про початок світлої епохи розвивали просвітники. У їхньому світогляді Середньовіччя асоціюється із пануванням папської церкви, головного носія темряви. Водночас очікування Реформації, розкол у суспільстві, загострення соціального і релігійного протистояння створювали підстави для тривожних очікувань, наближення кінця світу. Нічні події, протести і виступи посилювали тривожне ставлення до ночі. У перехідні епохи, за часів революційних криз у суспільстві відбувається поєднання світлого і темного, оптимістичного і песимістичного. Гама кольорів спрощується і зводиться до протилежних з них – чорного і білого. Сила і дієвість образів світла і темряви, дня і ночі обумовлена їхньою природністю, універсальністю, що створювали основи для міфологізації історичних процесів і явищ.

Автори міфів апелювали до найбільш універсальних ментальних установок людей, їхнього сприйняття світлого і темного, позитивного і негативного.

Джерела та література:

1. Варфоломеевская ночь: событие и споры. Сборник статей. – М.: РГГУ, 2001.
2. Ле Гофф Ж. Середньовічна уява. Есеї / Ж. Ле Гофф. – Львів, 2007.
3. Boiadjiev, Tzotcho: Die Nacht im Mittelalter / Tzotcho Boiadjiev. – Würzburg, 2003.
4. Kaiser, Gott und Bauer. Reformation und Deutscher Bauernkrieg im Spiegel der Lieteratur / Gott und Bauer Kaiser. – Berlin, 1983.
5. Stiefel Michael. Von der christförmigen Lehre Luthers ein überauss schön künstlich Lied samt Nebenauslegung (1522) / Michael Stiefel // Flugschriften aus den ersten Jahren der Reformation. – Leipzig. 1909.
6. Martin Luther und die Reformation in Deutschland. Ausstellung zum 500. Geburtstag Martin Luthers. – Frankfurt am Main, 1983.
7. Müller N. Die Wittenberger Bewegung / N. Müller // Archiv für die Reformationsgeschichte. – 1909. – Jg. 6. – S. 28–30.
8. Akten und Briefe zur Kirchenpolitik Herzog Georgs von Sachsen. Hrsg. Felician Gess. – Leipzig, 1905.
9. Дюрер А. Дневники. Письма. Трактаты / А. Дюрер. – М.-Л., 1957. – Т. 1.
10. Neue Ordnung Staat Wittenberg MDXXII.
11. Rexroth Frank. Das Milieeu der Nacht. Obrigkeit und Randgruppen im spätmittelalterlichen London / Frank Rexroth. – Göttingen, 1999.
12. Karlstadts Schriften aus den Jahren 1523 – 1525 / Ausgew. u. hrsg. von Erich Hertzsch. Т. 1. – Halle (Saale), 1956.
13. Лютер М. Жить и возвещать дела Господни. Малый Катехизис. Большой Катехизис. Послание о переводе. Шмалькальденские статьи / М. Лютер; [Пер. с нем. Ю.А. Голубкина]. – Харьков, 2001.

Владимир Дятлов

ОБРАЗЫ СВЕТА, НОЧИ И ТЬМЫ В РЕФОРМАЦИОННОМ ДИСКУРСЕ XVI ВЕКА

В статье рассматривается проблема формирования образов света, ночи и тьмы в обществе в реформационном дискурсе XVI века. В основном внимание уделяется ночным событиям, которые вошли в историю как экстраординарные и стали своего рода знаками и символами.

Ключевые слова: образ света, образ ночи, образ темноты, Реформация, дискурс, XVI век.

Volodimir Diatlov

THE IMAGES OF THE LIGHT, THE NIGHT AND THE DARKNESS IN REFORMATION DISCOURSE OF THE XVI CENTURY

The article first deals with the question of forming the images of the light, the night and the darkness in the society in reformation discourse of the XVI century. Mainly the attention is given to the night events that went down in history as extraordinary and became some kind of signs and symbols.

Key words: Image of light, image of night, image of darkness, society, Reformation, discourse, XVI century.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2015